

## TÖRTÉNETEK AZ ÍRÓRÓL

R A D O V A N Ž D R A L E

### TÖRTÉNET A CSALÁDI KÖNYVTÁRRÓL

Ebben a történetben az ódon családi könyvtár ablakából mélan szemléli a megtépázott intézők távozását. Nem volt egészen tisztában, mi történt velük, nem is őket sajnálta tulajdonképp: saját szerencsétlenségén kesergett. Közvetlenül apja halála után nagynénje, Klakla nővér a könyvtárba záratta. Azóta nem is igen hagyta el a fekete nyárfákkal övezett épületnek ezt a termét, ahol az irgalmas nővérek fölöttébb bonyolult műveletek végzésére készítették fel. Számtalanszor szemlélte az ablakból a környéket, s mindig úgy tűnt neki, hogy rabságának sohasem szakad vége, szigorú nagynénjének a halála után sem, mert arra ítéltetett, hogy életét a könyvek között élje le.

Mégis: az a nap, amikor az intézők meglátogatták a családi szentélyt, mintha valamiképpen szebb lett volna a többinél. Kivételesen ugyanis nem kötözték nagynénje íróasztalához, s egy sort sem kellett elolvasnia az ősei által írt vaskos könyvekből. Délig a kutyával játszott; a göndör szőrű, pajkos kis kutyus igen jó játszótársnak bizonyult. De amint teltek e csodás nap percei, órái, egyre határozottabban érezte, mint foszlik szerte a napfelkelte és a napnyugta közé ékelt szabadsága, s egyre inkább foglalkoztatta a gondolat, hogy a holnap ismét csak rabságot hoz számára.

Egyszerre csak megtorpant a vaskos könyvekkel teli, hatalmas könyvtárszoba közepén, s panaszos hangon szól a karjai között levő kutyához:

Látod, kutyuskám, itt élek én, dicső múltú családom utolsó sarja. Ezt a szentélyt családunk Ádámja, őseim első őse építtette. Senki sem tudja, mikor, talán több, mint kétezer évvel ezelőtt...

Nagynénim szerint családi szentélyünk az emberiség iskolája... Könyvek, szavak, ismeretek halmaza. Itt élek születésem óta, vékony selyemzsinórral a nyakam körül... Tanulni, tanulni, csak tanulni. Százoldalas szövegeket fújok már könyv nélkül... Egy idő óta azonban semmi sem megy a kobakomba. Egyszerűen nem fog a fejem, nem tehetek róla. Nagynénim nagyon haragszik rám. Azt hiszem, minderre azért került sor, mert gyanakvó lettem. Nem hiszek többé semmiben.

Akkor kezdtem gyanakodni, amikor titkon elolvastam Isa apó egyik V. században írt könyvét. Isa apót családi körben Igazságtevőnek hívjuk *Az igazságtevő* című könyve miatt. Ezt a művet családunk valamennyi sarjának már gyermekkorában betéve kellett tudnia és utasításai szerint viselkedni. ... Magad is emlékezhetsz rá, hogy az első betűjétől az utolsóig fejből elmondtam neked... Most pedig szeretném minél előbb elfelejteni... Mert nézd csak, kutyuskám, miről is van szó: tizenöt évszázadon át egy képmutató, köpönyegforgató tanított minket igazságra. És mégis, amíg nem ismerkedtem meg Toša apó tanításaival, az Igazságtevő Isa apó szelleme gonosz ragadozóként nézett le rám ezekről a polcokról, mintha csak arra várt volna, hogy lecsaphasson rám egy esetleges ballépésem után. Az ettől való félelem olyannyira hatalmába kerített, hogy hasmenést kaptam, valahányszor szemtől szembe kerültem ezekkel a könyvekkel. A kétely akkor fogant meg bennem, amikor elolvastam azt a számomra tiltott könyvet, a kiváló alkotást, amelyben a törvénytelen fiú vall az apjáról. Csak ekkor ébredtem tudatára annak, micsoda aljas ember oktattott engem az igazságra. Borzasztóan lesújtó volt mindez számomra...

Ez pedig itt a bölcs III. Péter apó, „a boldogság mértani rendszerének” a megalkotója. Mennyi nehézséget okozott nekem a rengeteg képlet, tétel, tételek, mennyit görnyedtem a lapok fölött, hogy valamiképpen megtaláljam a boldogsághoz vezető utat... Ej, ej, Péter apó... Ha tudnád, milyen émelyítő mosolyra derítenek engem mostanában tanaid, bizonyára arcul ütnél. Azt pedig felejtjük el, ugye, hogy én is, sok-sok elődőmmel együtt, önimádatodnak és hazug jóslataidnak az áldozata lettem. Igaza volt feleségednek, II. Desa anyónak, amikor dühében ezeket a sorokat firkantotta egyik könyved margójára: „Ne bomolj, ember! Az én agyamat ne sózd! Hiszen egyetlen nézőpontod sincs, nemhogy kilencven! Tompa vagy, apuskám, egyre tompább!” Ez az, anyó,

úgy kell neki! Mindig hálás leszek neked ezért. Csak tudnám, milyen árat fizettél a vakmerőségedért...

Azt meg ott, balról a másodikat, a Szabadságszerető írta a II. században. Mindig nagy hévvel értekezett a szabadságról. Csak, persze, hiába. Hiábavaló volt a hév, a szenvedély, s hiábavaló a melegség is, amely könyvéből árad. Az a szobor ott őt ábrázolja, amint a szabadság felé vezető utat mutatja. S az emberiség csak megy, folyton megy, már tizenhét évszázada, abban az irányban, s a jó ég tudja, mikor érkezik meg. Az is lehet, hogy az ujj éppen az ellenkező irányba mutat. Vagy talán a végtelenbe? Mutatóujj, mely lázít és tébolyít egyszerre...

Tasa apót a dolgok lényege foglalkoztatta, annyit sem tudott azonban, mint nagyapja, IX. Jovan apó. Nem volt tudatában ugyanis annak, hogy „az élet értelmetlen bűvölet”. Jovan apót hibbantnak tartották hatalmas bunkósbotja miatt, melyet a destruktivitás megtestesítőjének hittek, s amelynek már a puszta látványa is elviselhetetlen volt a gyengébbek számára. Ezeknek az embereknek tulajdonképpen nem is igazságra, hanem vigaszra volt szükségük, ezért az igazságot hazugsággá nyilvánították, s Tasa apó ezüstpálcájában vélték felfedezni magát a szeplőtlen igazságot.

Ez az aranypálca pedig LIX. Sava apóé volt, s vele háritotta el az égből lesújtó baltautéteket. A tudás hatalmáról szóló, vaktában a lényegre tapintó versikéjét szinte mindegyik őszám ismerte. De aranypálcája és versikéje lényegében semmin sem változtatott, sem a bárányon, sem a farkason, sem jómagamon. A farkas továbbra is szereti a bárányt, akárcsak a kecske a káposztát, s én is jobban szeretek egy jókorát a nadrágba durrantani, ahelyett hogy apránként engedném ki magamból a felgyülemlett gázokat. Jovan apót sem szédítette meg LIX. Sava apó aranypálcája: ő is tudott akkorákat durrantani, hogy — nyugodjék békében — a szomszédok esetenként mennydörgésnek vélték.

S amint látod, magam is ilyen vagyok. „Ti ketten vagytok családunk barbárjai”, mondogatta apám, és a nagynénim is folyton ezt vágja a fejemhez. Hiábavaló volt azonban minden, Jovan apót nem tudták meggyűlöltetni velem. Meggyőződésem, hogy kiváló könyveket írt. Egy helyütt például ezt mondja: „Ha valahol nekem úgy kell megőriznem méltóságomat, hogy csak két palacsintát eszem meg, akkor is, ha történetesen nyolccal sem érném be: hát köszönöm én az ilyen vendéglátást, az ilyen vendéglátót, az ilyen

életet.” Jómagam ugyanezt vallom, s jelenemet, jövőmet erre a nyolc palacsintára alapozom.

Ezért, pajtás, csiholjunk csak alá, az lesz a legjobb! Falják föl a lángok — egy kivételével — minden őszömet! Égjen csak, lobogjon „kínjaink szörnyű szentélye, a nagy, ékes, de fölöttébb ingatag igazságok szülőhelye. Legyen a tűz martalékkává a hely, ahol ezek az igazságok — vakmerő reformátorokként, mindannyiunkért vállalva a felelősséget — beépültek családunk jövőjébe”. (Idézet Jovan apó könyvéből.) Ha leég, senki sem menekülhet többé e falak közé, hogy „elrejtse emberségben és kegyetlenkedésben megfáradt testét; nem lesz többé menedékhely azok számára, akik a lét balgaságai és a mindennapok együgyűségei elől szöknek, s azok számára sem, akik a belekben tekerdő halál ellen keresnek lelki orvosságot, vagy akik az aranykeretes könyvek lapjaira próbálják átmenteni az élet kopár örömeit. Nem lesz többé menedékhely azok számára, akik vélt fenségükkel és magasztosságukkal kitarotán ostromolják az esetrendszer és a „nemes” nemiség fellegvárait, s azok sem találhatnak itt többé fedezékre, akik évszázadokon át titkolták a családunkat gyötrő rákfenét. Semmivé lesz a családi kutyaól, s nem lesz menedékhely, ahol utódaink abban a tévhitben élhetnek, hogy isteneket, Apollókat és Aphroditéket nemzenek (holott a valóságban csak apologétákat és antilopokat).” (Idézet Jovan apó könyvéből.)

Klakla néném hamarosan elpatkol, öreg is már, meg beteg is. A szentélyünket kezdettől fogva bitorló irgalmas nővérek, ezek az alattomos, züllött teremtések visszatérnek majd otthonukba. Te és én pedig, pajtás, világgá megyünk.

Hát igen, így lesz a legjobb, felperzselni mindent. Néném és az irgalmas nővérek alszanak, kimerítette őket az intézők látogatása. Ütött az óra!

Szemében felcsillantak a hirtelen született döntés fényei. Tekintetét még egyszer körüljártatta a könyvekkel, szobrokkal, szekrényekkel és vitrinekkel zsúfolt helyiségen. A párkányon ősidők óta lobogó lángok nem intették többé engedelmességre.

Nénje asztaláról papírt vett fel, idegesen összegyúrte, s a falmélyedésben lobogó örök tűz lángjai fölé tartotta. A kutya kíváncsian kísérte mozdulatait.

Amikor a lángok áterjedtek a másik polcra is, felkapta az állatot, kiszaladt, majd az épület körül őrködő fekete nyárfák felé rohant.

Sápadtan, zihálva húzódott le az övig érő fűbe. A kutya az egészből semmit sem értett.

A könyvtár ablakaiból előbb füst szivárgott, azután a lángok is kicsaptak.

Nézd csak, pajtás, nézd, hogy zsugorodik! Pattognak a száraz könyvespolcok, ropog az ezeréves deszkapadlás. A vastag, zsíros könyvek úgy sisteregnek, mint a szalonna... S az ég, fenn, a jegenyék csúcsai felett, csak nyeli a lángokat... Az egész épületet, az egész szentélyt a lángok emésztik!... Hallod? Az irgalmas nővérek segítségért kiáltoznak... Szinte hihetetlen!... Néró vagyok, aki a tűz martalékává tette az álszentségnek és az unalomnak ezt a fellegvárát. A tűz annyira elhatalmasodott, hogy valószínűleg egyetlen papírdarabkát sem tudnak kimenteni; a lángok mindent felemésztenek, akárcsak a régi Rómát, melyből egyetlen utcácska sem maradt fenn. Hamuvá lesz minden, s ez így van rendjén... A felperzselés gondolata már régen érlelődik, s kész csoda, hogy eddig senki sem szánta rá magát... Ezentúl a könyvekbe csak igazság kerül majd...

A lángok imbolygó fényében fel-felvillant a feketenyárfa-liget, hallatszott, mint omlik össze a tető és a falak, de a hőség nem ért el hozzájuk. Azután egy irgalmas nővér hangját hallotta. Őt kereste. Nem látott senkit, de a hangjából ítélve arra következtetett, hogy feléje tart.

Még ránk talál! Meneküljünk! El innen, minél messzebbre...

Átugrották az alacsony kerítést, lefelé vették útjukat, s lassan elnyelte őket a szakadék mélyén hullámzó növényzet békés zöldje. Elnyelte, örökre.

## A CIPŐPUCOLÓNÁL

Mennyi lesz, pajtás, mért kérded, ha akarod, ingyen, ha nincs pénzed, kifizeted máskor, no, jól van, dolgozz, mi a fenének is kérdeztem, mennyibe fog kerülni, nézd csak, mennyi szerszáma van, öt üvegecske, két konzervdoboz, nem tudom, mi van bennük, fehér és vörös zsír, két nagyobb doboz, hat, nyolc, tíz, tizenöt kisebb-nagyobb kefe, fehér, fekete, piros, sárga, sárkefe, cipőkrémes dobozok a kézfejen sárga, fekete és vörös foltok, az ujjhegyeken és a körmökön levő repedések magukba szívták a festékanyagot, sehogyan, szappannal sem lehet lemosni, az arca piros, nagy pa-

radicsom, előbb ruhakefével megtisztítja a nadrágszár alját, a nőnek sincs ilyen ügyes mozdulata, mint egy zsonglőr, nem ártana még egy kis festék, lehet, nem tisztítja túl gyakran, nem, kár, hamar tönkremegy, nem baj, veszek másikat, olcsóbban megúszom, ha hozzám jár el, legalább egyszer hetente, olcsóbban csinálnám, mint másnak, feledékeny vagyok, majd én emlékeztetek rá, ha erre jársz, ritkán járok erre, ha erre jársz, mindenkit látok, aki itt halad el, mennyit keresel, mikor mennyit, van valakid, az asszony meg öt gyerek, egészségesek, nem éheznek, egészségesek és nem éheznek, és te, neked nincs egy se, boldog vagy, én is boldog vagyok, így van ez, csak megenyhüljön az idő, a cipőpucoláshoz jó idő kell, meleg, télen nem megy, megmered a kéz, a paszta megkeményedik, semennyiért se lennék cipőpucoló Szibériában, nem megy a fejembe, hogy bírják ki azok ott, mínusz negyvenen, ezt mondd meg nekem, meg tudja-e ezt nekem mondani, nem, pedig azt hittem, nem tudom, megtudhatná valahonnan, s megmondhatná nekem, ha valamelyik újságban ráakad, én nem olvasok újságot, inkább fél kiló kenyeret veszek helyette, maga biztosan szokott újságot olvasni, hozhatna néha egyet-egyed, nem baj, ha nem friss, épp érdekel ez a Szibéria, az is lehet, hogy ott nincsenek cipőpucolók, de ezt nem nagyon hinném, nálunk is szoktak nagy hidegek lenni, de hát ki lehet bírni, egy kis parázs egy konzervdobozban, leteszed magad elé, mint a napocska, felengednek az ujjaid, de a hátad megfagy, meg a lábad, hiába húzol harisnyát, hiába teszel bele papírt, nem ér semmit, sokszor szeretném megharapni az elébem rakott lábat, megharapni, igen, igen, biz' isten, akkor meg, tudod, arra gondolok, mért harapnám meg, hát ezért érdekel ez a Szibéria, lehet, hogy ott harapnak a cipőpucolók, de azért nem hiszem, mert hát csak elterjedne a híre, és senki se tenné oda a lábát eléjük, valahogy másképpen csinálhatják, összeszorítják a szívüket, s azt mondják: hasadj meg, ha tudsz, de nem hasadhatsz meg, mert acélból vagy, nem úgy, mint más embereknél, az én testem is acélból van, semmi, semmi ez nekem, csak néhány nap, a többi már tűrhető, jobbra fordul az idő, a tél nekem mínusz tíznél kezdődik, szeretném, ha egyszer mínusz negyven lenne, hadd lássam, hogy lehet azt kibírni, Veternicán hideg van, de azért nincs mínusz negyven, főleg éjjel és reggelenként, nem szoktam korán kezdeni a munkát, nem is lenne munkám korán reggel, talán untatom a beszédemmel, ó, nem, van, aki nem szereti, ha beszélek, én ezt számon tartom, nem szeretek senkit untatni, rendesen aka-

rok viselkedni, ha már megfizetnek, tudja, tetszik nekem ez a szakma, csak azt nem szeretem, hogy senki sem akar velem beszélgetni, lehet, hogy szégyellnek szóba állni velem, pedig én nagyon szeretek beszélgetni, kevesen vannak ilyenek, mint maga, hogy szóba állnak velem, azt hiszem, lehet, hogy tévedek, felvárnak, vagy egyszerűen ilyen a fajtájuk, mint például a szomszédom, kint lakok a város szélén, kis vert falú házban, egy szoba az egész, már kétszer lebontották, nincs engedélyem, azt mondják, miféle engedély, az anyjuk . . . , harmadszor is jöttek, de baltával vártam őket, látja, ha a magamfajta ember elkezd beszélni, akkor dől belőle a szó, de hát olyan ritkán van alkalmunk beszélni egymással, szegények vagyunk mindannyian, legalább négy gyerek van mindenütt, van, ahol kilenc is, etetni kell ezeket, mért csináltok annyit, hát, tudja, nem is akarjuk mi, de hát jólesik az asszonnyal lenni, aztán az ember megfélemedezik magáról, s ha megszületik, megint csak örül az ember, meg hát nem is olyan nehéz eltartani őket, csak úgy néz ki, én mondom neked, hogy nem, csak akkor kerülsz bajba, ha megbetegszik valamelyik, se az asszony, se én soha nem féltünk a holnaptól, attól, hogy nem lesz meg a betevő falat, mindig volt valahogy, s lesz is, nem mondom, hogy nem nehéz, az ember feje majd szétesik a sok gondtól, néha úgy érzi magát, mint ha a vesztőhelyen volna, de hát elmúlik ez is, mindig kijön valahogy a lépés, sose olyan rossz, hogy rosszabb ne lehetne, az élet mindig épp akkor fordul jobbra, amikor már azt hiszed, mindennek vége, befellegzett, akkor egyszerre jobbra fordul minden, az élet a legnagyobb jótévő, mindenki szánja a cipőpucolót, pedig nem kellene, tavasszal, nyáron isteni munka ez, ül az ember a kisszéken, dobol a ládikón, felhívja magára a járókelők figyelmét: kipp-kopp, van, akit ide tudsz csalni, van, akit nem, meleg van, olyan meleg, hogy a csontokból kiolvad a reuma, viszketni kezd a télen megfagyott hús, bőr, élvezettel vakargatod, valamelyik gyerek ebédet hoz, valami levesfélét, csak nézed a sok járókelőt, a szutykos meg a kiglancolt cipőket, a le-föl futkosó autókat, a kiöltözött nőket, a tehetetlen, vánszorgó öregeket, tudja, az ember másképpen látja a világot innen, a ládikó mögül, tudom, mert falun is éltem, egy ideig részes voltam, aztán, amikor a városba kerültem, a kőművesknél dolgoztam, jó kém lenne belőlem, mindent látok, mindent hallok, s rám se hederít senki, magára is én figyeltem fel, máskor gyakrabban láttam, néhány évvel ezelőtt még egész másképpen nézett ki, sovány volt, rosszul öltözött, most pedig, most egészen

más, biztosan autója is van, innen mindent látni lehet, kinek hogy megy a sora, kinek fordult jobbra, kinek rosszabbra, kié nem változik egyáltalán, mint az enyém, engem nem ver a sors, engem csak az eső ver, kitartóan, egyformán, de talán jobb is így, a változásokat nehéz elviselni, különösen, ha jóról rosszabbra fordul, ha az ember napról napra keserű kenyeret eszik, akkor néha a keserűt is édesnek érzi, nos, uram, készen van, mennyit fizetek, amennyit akar, köszönöm, minden jót.

Nem ver a sors, csak az eső: egész nap ezt ismételtette magában, s később is gyakran eszébe jutott. Aztán egyszer végképp elfelejtette. Arra azonban mindig ügyelt, hogy ne kelljen elhaladnia a cipőpucoló mellett. S ha mégis úgy adódott, hogy ott kellett elmennie, vidám hangon üdvözölte, megkérdezte, hogy van, de soha többé nem tisztította vele a cipőjét.

### TÖRTÉNET A PÓKRÓL

A pók az űrben lebeg, hosszú, vékony szálon, lábaival a tátongó sötétséget, a semmit tapogatja.

Leng, lebeg a vékony szálon, s, azt hiszem, nem fél a tátongó ürességtől.

Magam is így lengek az űrben, láthatatlan szálon függök, s himbálódzom a szenvedéstől az unalomig.

Az inga egyik végpontján tekintetem egy nő tekintetével találkozik, majd egy ifjúval, Szókratész fiával beszélgetek. Mindketten az ógörög Anakreónra emlékeztetnek.

Aztán a semmiben száguldva a másik végponthoz érkezem, s itt ugyanaz a látvány fogad: a nő, akivel az imént ismerkedtem meg, s az ifjú, Szókratész fia. Megismételjük a beszélgetést, mert képtelenek vagyunk más témába kezdeni. Akkor — a félelemtől dermedten — újra száguldani kezdek az űrben.

### TÖRTÉNET AZ ÓZRÓL

Az őz a tisztáson áll, s a fiatal akáchajtások levelét rágcsálja. Gidája ott áll mögötte, vékony lábai inognak a szélben. Közelednek. Most, most! Távcsőves puskámmal célba veszem. A gida riadtan néz, nem menekül. Lelőhetném, de nem szabad. Már egészen közel vagyok hozzá, de nem mozdul. Nem tudja, ki vagyok.



Míg az anyját a vállamra vettem, a vékony lábú gidácska körülöttem forgolódott. Nem tudtam elzavarni. Menj innen, nem szabad, tilos.

Viszem az őzet a mezőn keresztül. Nehéz. Vidáman lépkedek.

### TORTÉNET A FÁCÁNROL

Az elszáradt fűben húzódtam meg, s unalmamban a fűszálakat csipegetem. A reggelek már hidegebbek, a rétet sokáig köd borítja. Csőrömön harmatcsepp.

A fán, amelyen aludni szoktam, egyre kevesebb a levél. Akárcsak a kiáltásomat, a falevelet is magával ragadja a szél. Rejtélyes módon minden eltűnik: a zöld, majd a sárga búzamezők, a rét...

S ez így megy, amióta magamat tudom. Azt hiszem, a napraforgó is eltűnik egyszer az égről. Elveszik, mint kiáltásom a szélben.

Rókát sejtek a nádas felől, s az akácerdő felől is neszt hallok.

Vadászok! Két fűszál között látom őket. Valami pukkan a kezükben. Mintha kígyó lenne, de mégsem az. Jönnek. Az egyik egyenesen felém tart.

Az akácos felé repülök.

Nem hallottam saját kiáltásomat. Fölöttem a napraforgó. Szárnycsontom eltört. Tarka kutya fut felém.

Szememet lehunyom. Fű leszek, föld.

### TORTÉNET A KISLIBÁRÓL

Semmi sincs: sem hold, sem csillagok, sem fájdalom. Mit is látam az éjjel a végtelenben? Sárga kisliba futkározik a fényes égbolton, apró kukoricát szemelget.

Az én éhes libuskám az, amelyik az este elveszett.

Kifutott az útra, hogy felszedje az elszórt kukoricaszemeket, pedig megtiltottam neki, mert féltem, hogy elgázolják.

A többiek is eltanulták tőle. Nagyon félek, hogy ezek is az ő sorsára jutnak. Vadul hajtanak ezen az úton, senki sem ügyel rájuk.

Ne jöjj le soha többé. Minden éjjel őrizni foglak tekintetemmel.

*Junger Ferenc fordítása*